

SPESIALENHETEN FOR POLITISAKER

PÅTALEVEDTAK

SAK NR 12175907 208/20-123

**ETTERFORSKING AV TJENESTEPERSONER I SØR-VEST
POLITIDISTRIKTS BRUK AV SKYTEVÅPEN MOT X 3. APRIL 2020****Sammendrag og konklusjon**

Saken gjelder lovligheten av politiets bruk av skytevåpen og hund mot X. X kom ut av sin bolig og løsnet umiddelbart totalt ca. 12 skudd mot politiet med en M1 halvautomatisk rifle cal. 30. Politiet besvarte ilden med både pistol og MP5, totalt 10 skudd. X ble ikke alvorlig skadet av de skuddene som traff ham. Ved den påfølgende pågrepelse benyttet politiet hund som påførte X en 7 cm flenge i underarmen som måtte sys. For tjenestepersonene som avfyrte skuddene har Spesialenheten konkludert med at de handlet i nødverge og har henlagt strafforfølgingen idet intet straffbart forhold anses bevist. Bruken av hund var etter Spesialenhetens syn forsvarlig. Saken mot tjenestepersonen som benyttet hunden er henlagt på samme grunnlag. For øvrige involverte tjenestepersoner er også strafforfølgingen henlagt idet intet straffbart forhold anses bevist.

Anmeldelsen

Sør-Vest politidistrikt varslet 3. april 2020 kl. 21.29 Spesialenheten for politisaker om at politiet hadde avfyrte skudd mot X og at X hadde avfyrte skudd mot politiet. X var truffet i mageregionen, og var også bitt i armen av en politihund i forbindelse med pågripelsen. X var transportert til sykehus for behandling.

Spesialenheten iverksatte obligatorisk etterforskning etter påtaleinstruksen § 34-6 annet ledd.

Spesialenhetens etterforskning

Politibetjentene A og B, som begge avfyrte skudd mot X, er avhørt med status som mistenkt.

Politibetjent C og politioverbetjent D er avhørt som mistenkt. C var aksjonsleder og D hundefører. Begge befant seg like i

Spesialenheten for politisaker

Sjefen for Spesialenheten
Post: Postboks 93, 2301 HAMAR
Tel: 62556100 Faks: 62556102
E-post: post@spesialenheten.no

nærheten av A og B da skudd ble avfyrt. Ds tjenestehund ble også benyttet ved pågripelsen av X.

Spesialenheten har avhørt innsatsleder E, operasjonsleder F og operatør ved operasjonssentralen G med status som mistenkt.

Spesialenheten har avhørt V1 og V2 som vitner. V1 og V2 bor i samme leilighetskompleks som X, og var i kontakt med X samme kvelden som hendelsen skjedde.

V3 og V4 er avhørt som vitner. Begge bor i et tilstøtende boligfelt til åstedet.

Politibetjent H er avhørt som vitne. H var fører av politiets pansrede kjøretøy under hendelsen, som A, B, C og D alle befant seg like ved eller bak.

Kriminalteknisk seksjon ved Sør-Vest politidistrikt sikret åstedet og har bistått med kriminaltekniske undersøkelser. Kripas har foretatt ytterligere undersøkelser, blant annet av involverte våpen og tomhylser/prosjektiler.

Tjenestepistol, Heckler & Koch P30 9 mm, benyttet av politibetjent B og maskinpistol, Heckler & Koch MP5 9 mm, benyttet av politibetjent A, er sikret. Det er ikke tvil om at det var disse våpen som ble benyttet og hvem som avfyrte disse. Det ble også sikret en M1 karabin halvautomatisk rifle funnet like ved X.

Lydlogg inneholdende sambandstrafikk og telefontrafikk i Sør-Vest politidistrikt knyttet til hendelsen er innhentet og gjennomgått.

Utskrift fra politioperativt system (PO-logg) for hendelsen er gjennomgått.

Spesialenheten har innhentet kopi av dokumenter i politiets straffesaker 1508xxxx og 1508xxxx, hvor X er under etterforskning og siktet for drapsforsøk og oppbevaring av skytevåpen.

X er avhørt, og journaler fra sykehus i forbindelse med behandling etter hendelsen er innhentet.

Nærmere om sakens faktum

De mistenktes forklaringer og forklaringene fra vitnene er i hovedsak samsvarende og underbygges av det øvrige etterforskningsmaterialet.

Meldingen til politiet

Fredag 3. april 2020 kl. 19.26 ringte V1 til politiets operasjonssentral i Sør-Vest politidistrikt, og opplyste at en mann i leilighetsbygget han bor i, x-veien, hadde skutt i luften med et større våpen. Personen skulle også ha flere våpen i leiligheten sin. V1 kjente ikke mannens navn. Personen fremstod beruset, men det ble ikke gitt opplysninger som tilsa at det var konkrete trusler i forbindelse med situasjonen.

Politiets respons og plan

Flere patruljer ble knyttet til oppdraget. Dette var

- patrulje U05 med innsatsleder E
- hundepatrulje V30 med to tjenestepersoner, herunder hundefører D
- patrulje CE31 med aksjonsleder C og politibetjent B
- patrulje B20 med tre tjenestepersoner

Patruljene ble innledningsvis bedt om å møte på Sandnes politistasjon og forberede et væpnet oppdrag.

Operatør G på operasjonssentralen har forklart at undersøkelser i politiets systemer tilsa at den omtalte personen var X. X hadde en historikk med våpen, og har flere ganger fått inndratt sitt våpenkort. Det var også treff/opplysninger som kunne tyde på rusproblematikk.

Den innledende meldingen som ble lest ut til involverte patruljer på samband var at de "skal reise til stedet, lokalisere, observere, isolere og pågripe personen". Det ble gitt ordre om bevæpning.

På vei til stedet ble aksjonsleder C og innsatsleder E enige om at de ønsket bistand av en pansret politibil. Bilen krever særskilt førerkort, og patruljen M41 med politibetjent H og politibetjent A, ble etter hvert sendt med den pansrede bilen mot stedet.

Innsatsleder E og operasjonsleder F hadde dialog i forbindelse med planleggingen av oppdraget. I telefonsamtalen fremkommer det at de hadde en situasjonsforståelse om at gjerningspersonen er glad i våpen, med mange forhold for oppbevaring og besittelse, men ingen trusselsaker. Det var et ønske om å holde en lav profil.

Operasjonsleder F har i avhør forklart at de hadde i utgangspunktet god tid. Det var ingen akutt farlig hendelse. Også innsatsleder E har forklart at de opplevde å ha god tid. Det var ikke noe i meldingen til politiet som tilsa at noen var i en umiddelbar fare som følge av Xs handlinger.

Det fremkommer på opptak fra sambandet og i loggføringen til oppdraget at innsatsleder Es plan, som ble godkjent av operasjonsleder F, var å isolere bygget, bruke panserbil og å ringe X og få ham til å komme ut. Hvis dette ikke skulle fungere var neste trinn å banke på døren, og deretter eventuelt å gå inn i leiligheten.

Aksjonsleder C har forklart at hans prioriteringer i forberedelsen var slik:

Prioritet 1: Minimere fare for 3. person.

Prioritet 2: Unngå skade på eget personell.

Prioritet 3: Pågripe eller få kontroll på gjerningspersonen.

Prioritet 4: Ransake.

Situasjonen på stedet

Forklaringene fra tjenestepersonene på stedet er samsvarende om hvordan de ulike tjenestepersonene var plassert da aksjonen ble innledet. De tre tjenestepersonene fra patrulje B20, samt én tjenesteperson fra hundepatrulje V30 dekket baksiden og sidene av bygget. Ingen av disse var involvert i avfiring av skuddene, og denne delen av aksjonen

omtales ikke nærmere. Innsatsleder E hadde en litt tilbaketrukket posisjon i forhold til de øvrige mannskapene i aksjonslaget.

Aksjonslaget ble ledet av C. H var sjåfør på den pansrede bilen. D hadde tjenestehund. B var utstyrt med skjold og bevæpnet med pistol, mens A var bevæpnet med MP5. D hadde posisjon litt ved siden av de øvrige, i delvis dekning bak en stein, med innsyn til Xs leilighet.

Da tjenestepersonene hadde tatt oppstilling utenfor og var klare, ringte operatør G til X. G har forklart at han oppfattet X som sløv og godt beruset, en beskrivelse som samsvarer med måten X fremstår på i lydopptaket. I telefonsamtalen opplyste X at det ikke var andre personer sammen med ham i leiligheten. X fikk beskjed om at politiet stod utenfor, med en stor svart Mercedes, og ville snakke med ham, og at han måtte komme ut. G har beskrevet at han oppfattet tonen i samtalen som lett og god.

Politibetjent D hadde en posisjon som gjorde at han kunne observere X gjennom vinduet. Han fikk meldinger på sambandet om at operasjonssentralen hadde vært i kontakt med X, og så at det var bevegelse i leiligheten, før døren til leiligheten til X gikk opp.

Skuddvekslingen begynner

Politibetjent H befant seg i den pansrede bilen. Han observerte at X kom i døråpningen og at han umiddelbart løftet armene. Så begynte det å smelle. H så at bilens rute ble truffet rett foran der han satt. Han følte seg i livsfare.

Undersøkelser av bilen viser at den har fire "sår" i frontruten, samt et ødelagt speil på passasjersiden.

Politioverbetjent D har forklart at da X kom ut, observerte han et rør fra Xs kropp, ropte "våpen", før han så to munningsflammer og hørte smell. D løp i dekning av den pansrede bilen mens det smalt ytterligere. Han opplevde hendelsen som en "krig".

Politibetjent C har forklart at da X kom ut, så han at X hadde noe langt i hendene. Deretter skjedde det veldig fort, han hørte smell og mente han så munningsild. C oppfattet at de var i livsfare.

Politibetjent A har forklart at da døren gikk opp, oppfattet han noe som lignet en stakk ved Xs høyre hofte, og deretter "begynte det å smelle". Han tenkte at det var veldig nært ham og at de var i livsfare. A fikk siktepunkt på X, og trakk av flere ganger, inntil X sank sammen.

Politibetjent B har forklart at X kom ut døren med noe langt i sin høyre hånd, og før de rakk å anrope ham, så hun munningsild. Hun oppfattet at det ikke stoppet, og at det klinket i rutene på bilen. Hun oppfattet politioverbetjent D som ubeskyttet, og var livredd for ham. Mellom hvert skudd hun avfyrte, indekserte hun for å se om det kom en reaksjon fra X, men oppfattet at han ikke stanset å skyte. Hun tenkte at "det er han eller oss".

Skudd fra X

Det ble ved de tekniske undersøkelsene funnet tomhylser og prosjektiler som kan knyttes både til politiet og X. Alle prosjektilene er imidlertid ikke funnet.

X hadde en rifle like ved seg da han ble pågrepet. Riflen er identifisert som en M1 karabin, som er en halvautomatisk rifle med kaliber 30. I området rundt inngangsdøren til X ble det funnet 12 tomhylser som tilhører ammunisjonen som ble brukt i riflen. Magasinet i riflen var uten flere patroner. I baklommen hadde X et magasin med 15 patroner. I Xs leilighet ble det funnet flere våpen og ammunisjon, uten at dette antas å ha direkte tilknytning til skuddvekslingen med politiet.

Bak der politiet befant seg var det skog, gress og busker, noe som har gjort det vanskelig å finne prosjektilene som ble avfyrt mot politiet. Det er imidlertid funnet ett prosjektil på asfalten i området hvor politiet stod. I et tre mellom X og politiet er det funnet et ferskt hull som fremstår som kulehull. Undersøkelser av panserbilen viser at bilen hadde 4 "sår" i frontruten samt et sidespeil med hull forenlig med kulehull.

Basert på forklaringene og funnene legger Spesialenheten til grunn at X avfyrte flere skudd mot aksjonslaget fra politiet. Sannsynligvis ble det avfyrt 12 skudd, uten at dette kan dokumenteres med sikkerhet.

Skudd fra politiet

Etterforskningen har avdekket at politiet avfyrte flere skudd mot X. Det var politibetjent B som avfyrte skudd med pistol og politibetjent A som avfyrte skudd med MP5. Våpnene benytter samme type ammunisjon, men ammunisjonen avsetter ulike spor på prosjektil og hylse.

I området der politiet hadde oppstilling er det funnet 10 tomhylser samsvarende med politiets ammunisjon. Politibetjent Bs pistol hadde én patron i kammeret, samt 11 gjenværende patroner i magasinet. Hun hadde også 14 patroner i sitt ubrukke magasin. Politibetjent As MP5 hadde én patron i kammeret, samt 22 gjenværende patroner i magasinet. Han hadde også 31 patroner i sitt ubrukke magasin.

Det er påvist 7 prosjektiler som fremstår som skutt av politiet mot X, samt at ett prosjektil sannsynligvis er identifisert, men ikke sikret fordi prosjektilet sitter i hjulbuen på Xs bil, og ikke kan sikres uten å påføre bilen større skader.

Undersøkelser av tomhylsene viser at 3 skudd er avfyrt med pistol, mens 7 skudd er avfyrt med MP5. På bakgrunn av de tekniske undersøkelsene legger Spesialenheten til grunn at politibetjent B avfyrte 3 skudd mot X, og politibetjent A avfyrte 7 skudd.

Etterforskningen kan ikke med sikkerhet si hvilke skudd som traff X.

Prosjektilene er i hovedsak funnet like ved der X stod, altså utenfor leiligheten hans, eller inne i leiligheten, like bak. To prosjektiler er funnet i tilknytning til naboileiligheter. Det er funnet ett prosjektil i veggen til gang i leiligheten til venstre for Xs leilighet, hvor V5 bor. V5 var hjemme da skuddene ble løst. Avstanden fra funnstedet til døren til Xs leilighet er målt til 3,33 meter. Prosjektilet er identifisert å være avfyrt fra pistol.

Det er også funnet ett prosjektil i leiligheten over Xs leilighet, hvor V6 bor. V6 var ikke hjemme da skuddene ble løsnet. Basert på tekniske funn og V6s forklaring, synes skuddet å ha gått gjennom et vindu og fortsatt inn i et skap i gangen til V6. Prosjektilet er identifisert å være avfyrt fra MP5.

Pågripelsen

Etter at X sank sammen, rykket aksjonslaget frem, sammen med den pansrede bilen. C har forklart at de måtte undersøke om X var alene i leiligheten, og om det kunne være fare for livet hans eller andre. D har forklart at da aksjonslaget var kommet nærmere leiligheten, beordret han tjenestehunden sin til å "ta mannen". D mener det var nødvendig å slippe hunden fordi han ikke visste om X hadde med flere våpen eller om han planla å igjen benytte riflen. X lå delvis i skjul for tjenestepersonene.

Tjenestepersonene tok kontroll på X, og han fikk medisinsk behandling til ambulanspersonalet overtok etter kort tid. Leiligheten ble klarert uten funn av andre personer, og det ble avklart at et ikke var andre skadede på stedet.

Fornærmede

X har forklart at han denne dagen hadde kjøpt to halvflasker med vodka. Det siste han husker fra dagen er at han laget en drink av vodkaen en gang ut på ettermiddagen. Deretter husker han ingenting før han våknet på sykehuset. Ifølge journalen hadde X ved innleggelsen en promille på over 2.

Det følger av journalene fra behandlingen ved Stavanger Universitetssykehus at X ble truffet av streifskudd i høyre side av mage og høyre lår. Det er innledningsvis beskrevet å være to sår i magen. Etter operasjonen er dette imidlertid beskrevet å være inngangsport og utgangsport, og at det "ser ut som prosjektilen har gått inn og ut igjen gjennom huden". Bittet fra tjenestehunden medførte en ca. 7 cm lang flenge i underarmen, som måtte sys. Han fikk også skulderen ut av ledd.

Spesialenhetens vurdering

Spesialenheten for politisaker skal etterforske og påtaleavgjøre saker der det er spørsmål om ansatte i politiet eller påtalemyndighet har begått straffbare handlinger i tjenesten, jf. påtaleinstruksen § 34-1. Selv om det ikke er grunn til mistanke om en straffbar handling, skal etterforskning settes i verk dersom noen dør eller blir alvorlig skadet mens de er tatt hånd om av politi eller påtalemyndighet, jf. påtaleinstruksen § 34-6 annet ledd.

Spesialenheten legger til grunn at politiets plan da de rykket ut til x-veien var å få X ut av boligen og få kontroll på ham ved bruk av så lite makt som mulig. X ble oppringt av politiet og ble bedt om å gå ut av leiligheten for å snakke med politiet, som sto utenfor. X etterkom beskjeden om å gå ut. Imidlertid avfyrte han umiddelbart etter å ha gått ut, flere skudd (antakelig 12 skudd) mot politiet med en halvautomatisk rifle med kraftig kaliber. Flere av prosjektilene traff politiets pansrede tjenestebil og området i nærheten av der tjenestepersonene sto. Politibetjent B avfyrte 3 skudd mot X og politibetjent A avfyrte 7 skudd. To av skuddene traff X i mage og lår enten direkte eller som streifskudd. I forbindelse med den direkte pågripelsen ble en tjenestehund benyttet. Hunden bet X i venstre arm. X fikk også skulderen ut av ledd.

Vurdering av straffansvar for tjenestepersonene A og B

Skuddene, til sammen 10 skudd, ble avfyrt av politibetjent B og politibetjent A. Etterforskingen har ikke kunnet bringe på det rene hvilke av skuddene som ble avfyrt mot X som faktisk traff ham. Spesialenheten legger imidlertid til grunn at samtlige skudd var rettet mot ham med intensjon om å treffe.

Saken er for politibetjent B og politibetjent A vurdert etter straffeloven § 274, første ledd bokstav f, om grov kroppsskade med særlig farlig redskap, samt forsøk på det samme, jf. straffeloven § 16. Det er vurdert som hensiktsmessig å vurdere samtlige skudd samlet.

Politiets avfiring av skudd mot X var direkte utløst av at X kom ut av leiligheten sin og umiddelbart avfyrte flere skudd mot politiet.

Dette aktualiserer spørsmålet om politibetjent B og A handlet i nødverge slik at anvendelsen av makt, avfiring av skuddene, var lovlig.

En handling som i utgangspunktet rammes av en av straffelovens bestemmelser, kan likevel være lovlig dersom det foreligger en nødvergesituasjon og de øvrige vilkårene for nødverge er oppfylt, jf. straffeloven § 18.

Bestemmelsen oppstiller tre vilkår for at en nødvergehandling skal være lovlig. For det første må den som utøver nødvergehandlingen være utsatt for et rettstridig angrep. For det andre må handlingen ikke gå lenger enn nødvendig. Endelig må nødvergehandlingen ikke åpenbart gå ut over hva som er forsvarlig. Forsvarlighetskravet gir anvisning på en skjønsmessig helhetsvurdering der sentrale momenter er hvor farlig angrepet er, hva slags interesse som angrepet krenker og angriperes skyld.

Det er mistenktes bedømmelse av den faktiske situasjonen som skal legges til grunn ved vurderingen av om vilkårene for nødverge er oppfylt. Det gjelder både ved vurderingen av om det forelå et rettstridig angrep og ved vurderingen av om angrepet var nødvendig og forsvarlig.

Det er Spesialenhetens vurdering at alle tjenestepersonene i aksjonslaget; C, D, B, A og H inne i panserbilen, ble utsatt for et rettsstridig angrep da X avfyrte skudd direkte mot dem. Alle har på ulikt vis ytret frykt for egne og/eller kollegaers liv. Det er for Spesialenheten svært sannsynlig at noen av skuddene som X avfyrte ville ha truffet tjenesteperson(ene) dersom ikke aksjonskjøretøyet hadde vært pansret. X benyttet et våpen med kraftig kaliber og stor gjennomslagskraft. Tjenestepersonenes frykt fremstår som klart berettiget.

Om politibetjent B og A lovlig kunne løsne skudd i denne situasjonen beror på om handlingen var nødvendig for å avverge angrepet og ikke åpenbart gikk ut over hva som var forsvarlig. Vilåret om at nødvergehandlingen må være nødvendig innebærer et krav om at angrepet ikke kunne avverges med lempeligere midler. Ved denne vurderingen må det levnes en forholdsvis romslig ramme. Spesialenheten bemerker at vilkårene for å gi bevæpning på oppdraget klart var til stede, jf. våpeninstruksen § 3-2.

Det vises til uttalelse av Høyesterett inntatt i Rt. 1995 side 661 avsnitt 35:

"Det som deretter må vurderes er hvorvidt As handling er rettstridig, m.a.o. hvorvidt han i sin stilling og situasjon straffritt kunne fjerne B på den måten som ble gjort. I den forbindelse er det grunn til å understreke at politiet er det organ som kan utøve maktanvendelse overfor borgerne uten at dette uten videre skal føre til strafferettslige reaksjoner. Dette er helt nødvendig for at politiet skal utføre sin rolle som ordensvern og det legges generelt til grunn at politiet må utøve den makt som anses nødvendig for å få gjennomført tjenesteoppdraget. Vurderingen må skje der og da og det må levnes politiet en forholdsvis romslig ramme når man skal vurdere handlingen i ettertid."

Ved vurderingen av hvilke handlingsalternativer politibetjentene hadde, må det tas i betraktning hvilket handlingsrom de reelt sett hadde under de foreliggende omstendigheter. Slik saken er opplyst var handlingsrommet svært begrenset.

Etter at X ble kontaktet på telefon og informert om at politiet stod utenfor, gikk han ut av leiligheten og avfyrte flere rettede skudd uten forvarsel. Politiet hadde noe avstand, ca. 30 meter, fra stedet X stod. Avstanden gjorde i seg selv at handlingsalternativene var begrenset, og ildgivningen fra X tilsa åpenbart at det var nødvendig med våpenbruk for å stanse ham.

Politiet hadde på tidspunktet tatt seg god tid, og hadde en tilbakeholden tilnærming til oppdraget. Den pågående skytingen fra X gjorde at det i realiteten ikke var mulig for aksjonslaget å trekke seg tilbake på en trygg måte. Skytingen utgjorde også en klar trussel for øvrige personer som måtte befinne seg på stedet, eller tilfeldige forbipasserende. Skytingen skjedde over en parkeringsplass tilhørende et område med flere leilighetsbygg med en bilvei rett bak. Det var også av hensyn til tredjeperson nødvendig å stanse Xs skyting.

Det bemerkes at når politiet skyter for umiddelbart å stanse en angriper, vil det som regel være nødvendig å rette skuddene mot kroppen ettersom risikoen for å bomme er langt større dersom man sikter på perifere kroppsdel, jf. Tor-Geir Myhrer, Som siste utvei (2005) s. 94 og Ragnar L. Auglend m.fl., Politirett (3. utgave, 2016) s. 726–727.

Forsvarlighetskravet gir anvisning på en skjønnsmessig helhetsvurdering av om nødvergehandlingen er etisk berettiget. Om forsvarlighetsvurderingen er det i Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) uttalt:

"Den som forsvarer seg, bør ha et visst spillerom for sitt forsvar. Dagens straffelov nytter uttrykket "ei... ubetinget utilbørlig", mens den tilsvarende formuleringen i kommisjonens utkast bruker uttrykket "åpenbart ikke går ut over det forsvarlige". Forslaget avviker fra gjeldende rett ved at loven etter forslaget i noe mindre grad vil tolerere overskridelser. Selv om grensene for hva som skal aksepteres snevres noe inn, er det fremdeles meningen at den angrepne skal ha rikelige marginer i sin vurdering av hva som er etisk forsvarlig."

Våpeninstruksen § 4-2 nr. 1 bokstav a-c fastsetter at når omstendighetene tillater det, skal polititjenestepersoner før det gjøres bruk av våpen, tilkjenne at vedkommende handler i egenskap av politi og oppfordre personen til å etterkomme pålegg, og tydelig advare om at våpen vil bli brukt for å gjennomføre pålegget. Dersom det er tid og taktisk forsvarlig, skal det først skytes varselsskudd, jf. våpeninstruksen § 4-2 nr. 2 bokstav a.

I og med at X begynte å avfyre skudd umiddelbart etter å ha kommet ut døren, var det ikke mulig for politibetjentene verken å anrope ham eller avfyre varselskudd. X var på telefon gjort kjent med at politiet stod utenfor døren ved en svart Mercedes og var anmodet om å ta kontakt med dem. Da han gikk ut så å si umiddelbart etter å ha fått denne beskjedningen, må det trygt kunne legges til grunn at han var kjent med at det var politiet han skjøt mot.

Det vises til ovennevnte begrunnelse om at forsvarshandlingen med å skyte flere skarpe skudd mot X var påkrevd for at ikke de selv eller en kollega skulle bli meget alvorlig skadet eller dø. Dette viser at tjenestepersonenes opptreden var nødvendig og innenfor det forsvarlige og etisk korrekte i situasjonen. Det er heller ikke grunnlag i saken for at politibetjentene kan bebreides for å ha oppfattet situasjonen – og deretter handlet – slik som ovenfor beskrevet.

Slik situasjonen utviklet seg finner Spesialenheten at handlingen ikke kunne ha vært avverget ved lempeligere midler, og at lovens vilkår om at nødvergehandlingen må være nødvendig for å avverge angrepet, er oppfylt. Spesialenheten mener at politibetjent Bs og politibetjent As opptreden i situasjonen ikke åpenbart gikk utover hva som var forsvarlig sett hen til farligheten av angrepet, interessen angrepet krenket og angriperens skyld.

Spesialenheten har etter dette kommet til at både politibetjent B og politibetjent A handlet i nødverge, og lovlig løst skudd mot X. Forholdet henlegges for politibetjent B og A som intet straffbart forhold anses bevist.

Uforsvarlig bruk av skytevåpen

Etter straffeloven (2005) § 188 er det straffbart å bruke skytevåpen "på en uforsiktig måte som er egnet til å volde fare for andre liv eller helse". Bestemmelsen kan også anvendes overfor polititjenestepersoners bruk av skytevåpen under tjeneste, jf. Rt. 1988 s. 384 for så vidt gjelder den tilsvarende bestemmelsen i straffeloven (1902) § 352.

Det rettslige spørsmålet er om faren ble fremkalt ved at politiets våpen ble benyttet på en "uforsiktig måte". Våpeninstruksen § 4-2 annet ledd bokstav b, hvor politiet ved bruk av skytevåpen "så langt det er mulig" skal ha slik kontroll med omgivelsene at tredjepersoner ikke utettes for skade, vil utgjøre en rettesnor for tolkningen. Det må også ses hen til nødvergesituasjonen som utløste bruken av skytevåpen, sml. Rt. 1988 s. 384 (s. 389) at politiet ved bruk av skytevåpen skal ha "... slik kontroll med omgivelsene at tredjeperson ikke skades".

Spørsmålet er om politibetjent B og politibetjent A, ved å avfyre flere skudd som redegjort for ovenfor, har overtrådt straffeloven § 188 om uforsiktig omgang med skytevåpen.

X hadde selv opplyst til politiet at han var alene i leiligheten. To av prosjektilene som er funnet, er imidlertid funnet i tilknytning til andre leiligheter. Det ene skuddet gikk i en vegg noen meter ved siden av stedet X stod, og har sannsynligvis utgjort en begrenset risiko. Ett skudd gikk imidlertid inn i en annen leilighet, over Xs leilighet. Beboeren var ikke hjemme, men det har åpenbart vært en risiko forbundet ved skuddet.

Det legges til grunn at både avstanden og skytingen mot dem gjorde det utfordrende for politibetjentene B og A å skulle sikte og skyte. Skytingen fra X utgjorde en betydelig fare for alle politibetjentene i aksjonslaget, samt eventuelle andre personer i området. De var i en krevende situasjon og måtte foreta sine vurderinger og beslutninger raskt. Skuddene ble avfyrt da de var i en åpenbar nødvergesituasjon. Spesialenheten mener at situasjonen viser at heller ikke skuddet som gikk inn i leiligheten over X "åpent" gikk utover det som var forsvarlig.

Spesialenheten har kommet til at verken politibetjent B eller politibetjent A har opptrådt straffbart etter denne bestemmelsen. Saken henlegges derfor som intet straffbart forhold anses bevist.

Vurdering av straffansvar for politioverbetjent D

Politioverbetjent D benyttet sin tjenestehund i forbindelse med pågripelsen av X. Hunden er godkjent tjenestehund. Tjenestehunden påførte X en flenge i armen, som måtte sys. Han fikk også skulderen ut av ledd. Spesialenheten legger til grunn av maktanvendelsen og skadeomfanget objektivt sett utgjør en kroppsskade. Saken er for politioverbetjent D vurdert som mulig overtredelse av straffeloven § 273 om kroppsskade.

Skyldkravet etter straffeloven § 273 er forsett, jf. straffeloven § 22.

Spørsmålet om den konkrete bruk av makt utgjør en straffbar handling må vurderes opp mot politiets lovlige adgang til å bruke makt. Maktanvendelse hjemlet i politiloven vil ikke kunne være straffbart etter straffeloven.

Hvordan polititjenesten skal utføres og hvordan makt kan brukes, er regulert i politiloven § 6 og politiinstruksen §§ 3-1 og 3-2. Etter politiloven § 6 fjerde ledd kan politiet bruke makt under tjenesteutførelsen i den utstrekning det er nødvendig og forsvarlig. Av politiloven § 6 andre ledd fremgår at de midler som anvendes må være nødvendige og stå i forhold til situasjonens alvor, tjenestehandlingens formål og omstendighetene for øvrig.

Det er ikke tvil om at politiet kan bruke hund i tjenesten som maktmiddel. Når det gjelder bruk av politihund som maktmiddel følger det av Auglend m.fl., Politirett, 2. utgave side 439-440, blant annet at "Tjenestehund er klassifisert som et "skarpt" redskap og kan utrette stor skade hvis den kommer ut av kontroll. Således må det utvises stor forsiktighet når hunden brukes som maktmiddel, ..."

Politiets bruk av hund som maktmiddel er regulert i instruks fra Politidirektoratet av 6. desember 2017. Det følger av instruksens blant annet at:

"Patroljehund kan brukes som maktmiddel for å redde liv, begrense skade på person eller eiendom, sikre bevis, anholde/pågripe/innbringe personer, og ivareta politiets ansvar for beskyttelse av offentlig orden eller samfunnsinteresser, når lempeligere midler må antas utilstrekkelige eller uhensiktsmessige eller forgjeves har vært forsøkt.

Når omstendighetene tillater det, skal hundefører tydelig oppfordre til å etterkomme pålegg, og varsle at patroljehund kan bli benyttet som maktmiddel dersom pålegg ikke etterkommes.

Det skal løpende foretas en vurdering av om bruken av patruljehund er nødvendig, forsvarlig og forholdsmessig. Bruk av patruljehund skal opphøre når politiets anvisninger er etterkommet. Ved bruk av patruljehund skal skadevirkningene begrenses i størst mulig grad."

Spørsmålet for Spesialenheten er om bruken av tjenestehunden i den konkrete pågripelsessituasjonen var rettmessig.

Spesialenheten bemerker at bruk av tjenestehund er et maktmiddel med stort skadepotensiale. Slik bruk av makt bør derfor bare skje i alvorlige situasjoner hvor det er behov for raskt å få kontroll på gjerningspersonen, og andre mildere maktmidler (håndmakt, pepperspray, batong) anses uhensiktsmessige. Spesialenheten mener at det i denne konkrete situasjonen var grunnlag for å sette tjenestehunden i angrep under pågripelsen, sett hen til de forutgående alvorlige hendelsene, og at det fortsatt var uavklart om X var bevæpnet. Vilklårene for å pågripe X var åpenbart til stede. X hadde umiddelbart forut for pågripelsen avfyrt en rekke skudd direkte mot D og hans kollegaer. Da aksjonslaget var rykket frem, var det uklart om og eventuelt hvor mye skadet X var. Hans adferd umiddelbart forut tilsa at det var en berettiget frykt for at X igjen kunne utgjøre en risiko for tjenestepersonene.

Tatt i betraktning at det umiddelbart forut hadde vært nødvendig å benytte skytevåpen mot X for å stanse ham, fremstår bruken av hund som et klart mildere og mindre skadelig maktmiddel enn å risikere at det igjen kunne komme til å bli utvekslet skudd.

D hadde god og direkte kontroll på hunden, og bruken ble avsluttet så snart det var mulig å få kontroll på X på annet vis.

Spesialenheten finner derfor at det ikke er bevis i saken for at bruken av hund var unødvendig og uforsvarlig. Saken for politioverbetjent D henlegges derfor som intet straffbart forhold anses bevist.

Vurdering av straffansvar for innsatsleder E, operasjonsleder F, aksjonsleder C og operatør G

For innsatsleder E, operasjonsleder F, aksjonsleder C og operatør G er saken vurdert etter straffeloven § 172 om grovt uaktsom tjenestefeil.

Anvendelsesområdet for § 172 er handlinger som objektivt sett omfattes av straffeloven § 171, som setter straff for den som utøver eller bistår ved utøving av offentlig myndighet og grovt bryter sin tjenesteplikt. Kravet om at bruddet må være grovt innebærer at bagatellmessige forgåelser ikke omfattes. Om dette vilkåret uttales det i Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) kap. 12.2.4, s. 338:

"Vilkåret har betydning på to punkter: For det første må avviket fra korrekt handlemåte være grovt. For det andre må det være tale om brudd på en tjenesteplikt av en viss betydning."

Det følger av straffeloven § 23 at «en som handler i strid med kravet til forsvarlig opptreden på et område, og som ut fra sine personlige forutsetninger kan bebreides, er uaktsom. Uaktsomheten er grov dersom handlingen er svært klanderverdig og det er grunnlag for sterke bebreidelser."

Spesialenheten finner at det verken for innsatsleder E, operasjonsleder F, politibetjent C eller politibetjent G er bevismessige holdepunkter for at de kan bebreides for sin planlegging og utførelse av tjenesteoppdraget.

Det bemerkes at det var lagt en plan for oppdragsutførelsen som skulle redusere risikoen for alle involverte parter, det skulle benyttes tid, og planen var å løse oppdraget med liten bruk av makt. Det var Xs handlinger som gjorde at oppdraget måtte håndteres på en annen måte enn planlagt, og med det resultat at X ble skadet.

Saken henlegges som intet straffbart forhold anses bevist.

Vedtak

Saken henlegges for politibetjent A og politibetjent B i forhold til straffeloven § 274 og straffeloven § 188 som intet straffbart forhold anses bevist.

Saken henlegges for politioverbetjent D i forhold til straffeloven § 273 som intet straffbart forhold anses bevist.

Saken henlegges for operasjonsleder F, politibetjent C, politibetjent G og innsatsleder E i forhold til straffeloven § 172 som intet straffbart forhold anses bevist.

X v/advokat, A, B, D, E [REDACTED], C, G og F underrettes om vedtaket.

Kopi av vedtaket sendes politimesteren ved Sør-Vest politidistrikt til orientering.

Sjefen for Spesialenheten for politisaker, 3. november 2020

Terje Nybøe

Mona Skaaden-Bjerke
juridisk rådgiver